

dne 4. julija prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo soprogo vojvodinjo Hohenberško, ki sta bila up in nada vseh avstrijskih narodov.

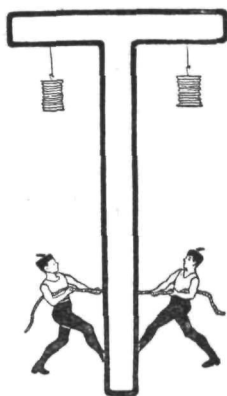
Ob tem prezgodnjem grobu žaluje naš sivolasi vladar; žalujejo in plakajo nedolžne sirote pokojnikov; žaluje vsa cesarska rodovina in z njo vsi avstrijski državljani.

IVO TROŠT:

Palčki in žalost.

Pravljica.

Opel jesenski dan so se podili po beli cesti med valujočim žitnim poljem palčki Dobrovoljček, Veselinček in Poskakalček. Niso jih zanimale cvetke v zeleni travi, ne rdeči mak med zorečim žitom; skakali so drug drugemu na rame, čez glavo, metali rdeče kučme kvišku, jih zopet prestrezali padajoče ter si jih izkušali jemati drug drugemu. Zraven so se dražili med seboj in so hihetali, da se jim je moralo smejati samo zlato solnce z vedrega neba. Palčki ga seveda niso videli, ker so imeli toliko druge zabave.

Kaj bi tudi ne bili dobre volje? Na rumenečem leščevju tam-le pod hribom so zoreli temnorjavi lešniki. In sladki niso bili nič manj kot medena potica. Teh so palčki nabrali, jih strli z združenimi močmi ter se naužili sladkih belih jedrc.

Dobrovoljček je pohrustal kar tri. Veselinček, hoteč ugnati oba tovariša, je pozobal cele štiri, a Poskakalček ki je trdil da se ne ustraši v jedi nikogar, je dobil že v drugem lešniku črvička in molče nehal s tekmo. Lagal je nepridiprav, da ga boli trebuh, pa je vzel prvega lešnika polovico lupine ter svetoval tovarišema: Tam-le pod tisto staro vrbo je hladen studenček, tam se napijta bistre vodice!

Šli so in se napili. Najbolj se je mudilo Dobrovoljčku. Kar dočakati ni mogel, da bi dobil v roko lešnikovo lupino. Zajel je vode s kučmo in pil iz nje.

Potem niso znali početi nič pametnega kakor presiti vrabci jeseni. Izmišljali so si vedno nove nagajivosti in vedno večje neumnosti. Kdo bi si tudi belil glavo s skrbmi in nadlogami, ko povsod ponuja bogata jesen svoje darove. Pozimi je časih dober tudi žir izpod snega.

Cesta se vije pred njimi kakor bel trak v daljavo, kjer se slednjič zavije za temen grič. Prav tam pa ugleda nikdar ugnani Dobrovoljček na cesti — črno piko. Spretno sune Poskakalčka v obcestni jarek in se kakor nalašč skrije Veselinčku za hrbet. Lahno mu pošepne na uho: »Ti, jaz se bojim. Glej, tam-le v daljavi temno postavo. Povsod drugod je cesta

Nadvojvodinja Cita,
soproga sedanjega prestolonaslednika

Nadvojvoda Karel Franc Jožef,
sedanji prestolonaslednik

prazna, kakor da je največji praznik. Morda je Smrt. Ali se bojiš, kaj? Beživa! Najbolje bo.«

Veselinček dene roko nad oko, da bi lažje videl. Prestrašen potrdi, da je res prikazen, ki se jim pa celo bliža. Odločno pa odkima, da bi bila Smrt, zakaj odkleje je Smrt sploh črna, ko ima bele kosti.

»Morda bo Skrb,« pristavi modro in ugiblje, kaj bi bilo najpametnejše sedaj-le ukreniti.

Tedaj srečno prikobaca Poskakalček iz jarka in se junaško pripravljaja, da vrne Dobrovoljčku »šilo za ognjilo«. Ker se je pa tovariš še skrival za Veselinčkom, se mu je zdelo najprimernejše, da se osveti tako, če se nenadoma od zadaj zapodi v Dobrovoljčka ter tako oba telebi v prah. O, ali se bo kadilo, hi, hi!

Res se zapodi iz precejšnje oddaljenosti, a prej nego sune, zagleda tudi on pred seboj bližajočo se črno prikazen. Roke mu zastanejo kakor odrvene, čopek na kučmi se mu neverjetno zamaže, in bela brada se mu nehote povesi kakor kodelja prediva po prsih, pa vse do pasa in še čez pas. Z obema rokama se prime za trebuh, zazija, da se mu usta odpro od ušesa do ušesa, in se začudi: »A-a ... ali vidita, kaj je tam-le?«

»Vidiva, vidiva, pa ne veva, kaj je: Skrb, Smrt, Potreba, Bolezen ka-li?«

»Žalost, črna Žalost, strašna Žalost je, pa nič drugega, tako vama povem. Da smo jo morali prav danes srečati, ko je tako vesel dan. Kučmo bi dal, ko bi se vrnila, odkoder jo je prinesla nesreča.«

»Jaz se bojim,« zapiska prvi Dobrovoljček in išče z očmi varnega prostora, kamor bi se skril.

»Bežimo v žito,« svetuje junaški Veselinček. Poskakalček se jima pa začudi:

»No, pogumna nista baš preveč. Bati se in celo bežati bi znala tudi vsaka baba; jaz pa pravim: če sta res večja junaka, kakor sta pravkar pokazala, pomagajta mi, da ustavimo Žalost tukaj na cesti, jo razvedrimo, utolažimo in slednjič prisilimo, da se nam bo smejala ter z nami celo — plesala. To bo burka vseh burk, vredna današnjega dne.«

Tovariša molčita z vso previdnostjo. Črna prikazen je bila že tako blizu, da so natančno razločili njen upadli, suhi obraz, črne, gladko na dve strani počesane lase in dolgo haljo, ki se je celo vlekla za njo po prahu. V levi roki je nosila velik glinast vrč za solze, ki so ji lile po bledem licu, a z desnico je stiskala debelo grčavko ter se bolestno opirala nanjo.

Žito po njivah se je žalostno obračalo od nje stran, cvetice so povešale glavice, in celo trava se je solzila. Solnce si je zakrilo smehlajoče se lice s temnim oblakom, in mladim veseljakom se je zdelo, da celo kamenje na cesti žaluje, koder stopa Žalost mimo njega.

Poskakalček pogleduje postrani molčeča tovariša, pogleduje izzivalno, češ, nisem mislil, da se upata tako malo. Toda plašni pogledi doslej neugnanih veseljačkov so mu molče naznanjali glasni odgovor: »Predrznost, prijatelj, grozna predrznost je to, kar nasvetuješ, Poskakalček!«

Z besedo se nista drznila tega razodeti. Zato je neugnani junak vendarle še sili: »Pomagajta! In največja burka, ki je še ni videl ne slišal svet, bo dognana: Žalost bo s palčki plesala polko ali pa vsaj kolo.«

Tovariša je bilo sram pokazati bojazen, ki sta jo čutila po vseh žilah in koščicah, čutila v sicer junaških prsih namesto poguma. Samo da skrijeta strah in obup, sta vprašala:

»Kaj bi vendar počela, povej, ako že hočeš, da ti pomagava?«

»To, kar shta delala doslej. Samo pazi naj vsak, da se črni ženi ne zamotata v črno haljo ali celo ne padeta v vrč za solze. Le s težavo bi se rešila. Zato pa — lovimo se in skačimo drug preko drugega, kakor da Žalosti ne vidimo, kakor da je sploh ni na svetu.«

Dobrovoljček vendar še meni bolj natihem in sam zase, da bi bilo bolje, če se skrijejo v žito vsaj dotlej, ko pride Žalost mimo, ter šele ondaj začno svoje burke.

»Ti, ki se bojiš!« mu naravnost očita Poskakalček in ga pogleda kakor slon muho. Prav nič ni manjkalo, da mu ni zabrusil pod nos — strahopetca; zabrusil mu ga vendar ni. V sili je tudi majhna pomoč veliko vredna.

»Nekoliko bi pa le počakali in bi potem —« meni prav pohlevno Veselinček, toda Poskakalček mu seže v besedo: »In bi potem bežali, kaj? Če že ne marata z menoj, grem pa sam. Želim vama samo dober tek, zajčka!«

To reče in se zapodi kakor vrtoglav po prašni cesti Žalosti nasproti. Kolikor bliže ji je bil, toliko bolj se je tudi njega pollaščala bojazen, in pre-dobro je čutil, kako preveva tudi njegovo drobno in junaško srce — malosrčnost. Najrajši bi se zjokal. Toda mož-junak ne joka. Moška beseda mu daje srčnost, zakaj junaška smrt ali zmaga, kaj je več vredno?

Žalost stopa mimo njega. Ko bi se ne bil umaknil, bi stopila lahko celo nanj.

»Hudo ti je, kaj ne, mamica?« vpraša sočutno in si kar z brado briše solzne oči. Žalost ga morda res, morda nalašč ne vidi in stopa naprej. Poskakalček zajoče vnovič: »Če ti je hudo, mamica, pa odložite. Tukaj smo trije bratci, bomo pomagali nesti — vsaj tisti-le lonec, ki ga imate v roki.«

Žalost pogleda, kaj bevška na tleh pred njo, meni, da je onemogel škržad, in hoče dalje. To pa ujezi podjetnega palčka Poskakalčka, da se zapodi za črno ženo ter ji skoči na kos halje, ki ga je kakor vlečko vodila za seboj po prahu.

»Ho, ho, mamica! Mi se peljamo, mi se pa peljamo. Ali zdaj tudi še ne slišite?«

Dobrovoljček in Veselinček sta videla vse to prav od blizu. Takoj ju je minil prvi strah. Priskakljala sta na pomoč.

Žalost se ozre, da vidi, kaj piska za njo na halji. Tedaj ji pa skoči Poskakalček z vlečke na ramo. V tem zgrabi Dobrovoljček Veselinčkovo kučmo in jo vrže Poskakalčku, ki jo srečno ujame in posadi Žalosti na

glavo. To ohrabri Veselinčka, da začne: »Dobre volje, mamica, kaj! To se vidi. Ali črna obleka se prav slabo podaje rdeči kučmi na glavi.«

»E, otroci, otroci!« de Žalost prav počasi; mehko in milo, kakor že govore žalostni ljudje. Tudi ni prav nič umela, zakaj govori Veselinček o rdeči kučmi na njeni glavi, ker je ni prav nič čutila. Samo Poskakalčka bi bila rada spravila z rame. Menila je namreč, da je — kobilica. Ta se je pa prav tisti hip pripravljala, da skoči Dobrovoljčku na glavo. Zadel je tako nesrečno ob prste desne roke, ki ga je z njo Žalost podila z rame, da je padel Žalosti v vrč za solze. Sedaj se tovariša zakrohota, da se je črna žena zares čudila, odkod toliko glasu iz tako majhnih posod.

»Ha, ha, ha! Hi, hi, hi! Sedaj pa še sam utoneš v solzah, Poskakalček. Žalostna smrt. Prej si pa naju svaril, naj bova previdna. Sam bi bil previden, pa prej — že veš, kdaj. Tvojega junaštva je škoda, da tako žalostno konča — v solzah!«

»Kako,« se oglasi iz vrča neustrašni junak. »Kako?« vpraša moško, »saj je vrč — prazen.«

Ta grdun lažnivi! Žalost je dobro vedela, da vrč ni prazen, vendar ga je nagnila, pogledala vanj in hotela celo pokazati obema kričačema na cesti, kako grdo laže jetnik v vrču za solze. A žena je vrč komaj toliko nagnila, da se je mogel Poskakalček zapoditi — je bil že na cesti in s ceste na Dobrovoljkovi glavi, kjer si je z obema rokama otepal na kolenih mokre hlače in se pomagal smejeti. Z glave se spusti na rame in mu z nogami okobali vrat, da se oba kakor snopa zvrneta v prah. Veselinček se jima grohoče, da se mu trese rejeni trebušček in se prijemlje za glavo, pa za brado, se tolče po kolenih ter slednjič vpraša z vso spodobno resnobo:

»Mamica, gotovo si zato žalostna, ker imaš premajhno kučmo, pa še ta ni tvoja. Če ti drago, posodim jaz svojo, hi, hi!«

Nalašč se novič prime za glavo in se nalašč začudi, kakor da šele sedaj ve, da nima kučme.

»Oh, otroci, otroci, pustite me!« prosi Žalost.

»Če greš z nami plesat, mamica, samo nekoliko poskakati, ko smo danes tako veseli. Z nami mora biti vsakdo vesel, pa tudi ti. Tako rezek je bil odgovor, ki ga je povedal iz prahu vstali Poskakalček.

»Pustite me, otroci!« prosi Žalost novič in pogleda stran, da otre v vrč solzo, potem pa reče: »Jaz sem Žalost, ki tarem človeštvo.« Palčki pa odgovore soglasno: »In mi smo veseljaki, ki nimaš do nas moči, kaj mamica, hi, hi! Kdo bo silnejši?«

Po teh besedah prime Poskakalček ženo za desno roko, ki je v njej tiščala palico, ter vleče roko in palico za seboj. Veselinček pograbi za rob vrča in hiti za Poskakalčkom. Dobrovoljček pa vzdiguje Žalosti vlečko iz prahu in vsi trije se zapode okolo ženske, kakor da plešejo ringaraja ter zapoje pesem:

Mi smo palčki poskakalčki,
veselinčki, petelinčki,
dobrovoljčki, sladkopolčki,
Hop-sa, hopsa, hopsa-sa!

Žalost se mora sukati z njimi, se celo nasmehe, tako nespametno se ji je zdelo to početje, ki ga pa nikakor ni mogla zameriti neugnanim veseljakom. A kmalu ji je bilo tega dovolj — preveč. Prej, nego so se zavedeli kako in kaj, se je Žalost zasukala v nasprotni smeri dosedanjega plesa, pustila palico, vrč in haljo ostalim osuplim plesalcem, ki so popadali v cestni prah. Sama je pa zbežala v bližnji gozd kar preko žitnih njiv in solzeče se trave, ogrnjene z višnjevimi ogrinjalom.

Tedaj je tudi zlato solnčece zapodilo oblak izpred svojega lica in se kakor prej smehljalo trem junakom, ki so se pomalem dvigali kakor vrabci iz prahu na cesti. Cvetice so zopet prijazno pogledovale okolo sebe, trava je otresla solzno roso, in žito po njivah je veselo zavalovilo kakor morje v solnčnih žarkih.

Palčki si otepo prah z obleke, poveznejo vrč kraj ceste, ga pogrnejo s črno haljo ter sedejo nanj vsi trije. Poskakalček vzame v roko še grčavko, ki se je prej nanjo opirala Žalost, jo nagne nekoliko postranski, kakor drže kralji vladarsko žezlo, in reče ponosno:

»Tako-le! Sedaj se pa malo spočijmo po težkem delu. Zmagali smo, hi, hi!«

Kazen.

*Posvetili so žarki izza gore
in plavali čez tihe so ravni;
pokukali so tudi Tončku v sobo:
„Aj, Tonček leni pa še spi!“*

*„Predrami se, ej, vstani, Tonček mali!
Kdor dolgo spi, nikoli nič ne zna!“
Očesca mane Tonček si zaspana
in motoglav zagodrnja:*

*„A mamica, kje pa je moje mleko?
oj, mamica, kje pa pogačica? —“
Ko dolgo spal je, vse mu je pojedla
poredna mačica ...*

Tinče Ravljen.

Poljanam.

*O, kako srčno vas ljubim,
venčane poljane,
z zlatim zrnjem, s sladko nado
bujno posejane!*

*Ko jutranja pride zora!
vriskam v tistem polji,
da pozabim v svojem srcu
skrite, tajne boli ...*

Tinče Ravljen.

